

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-741/21-1

Sprawa C-741/21

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

1 grudzień 2021 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Landgericht Saarbrücken (Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

22 listopad 2021 r.

Strona powodowa:

GP

Strona pozwana:

juris GmbH

[...]

**LANDGERICHT SAARBRÜCKEN (SĄD KRAJOWY
W SAARBRÜCKEN)**

5 izba cywilna

POSTANOWIENIE

W sprawie

GP, [...] Duisburg,

powód

[...]

przeciwko

juris GmbH Juristisches Informationssystem für die Bundesrepublik Deutschland
[...] Saarbrücken,

pozwana

[...]

Landgericht Saarbrücken, 5 izba cywilna

[...] [skład orzekający]

postanowił:

I.

Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej zostają przedłożone na podstawie art. 267 TFUE następujące pytania dotyczące wykładni rozdziału VIII, w szczególności art. 82 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólnego rozporządzenia o ochronie danych, zwanego dalej „RODO”):

1. Czy pojęcie szkody niemajątkowej w art. 82 ust. 1 RODO należy interpretować w świetle motywu 85 i motywu 146 zdanie trzecie tego rozporządzenia w ten sposób, że obejmuje ono każde naruszenie podlegającej ochronie sytuacji prawnej niezależnie od pozostałych skutków i wagi tego naruszenia?
2. Czy odpowiedzialność odszkodowawczą na podstawie art. 82 ust. 3 RODO wyłącza okoliczność, że przyczyną naruszenia jest w konkretnym przypadku błąd ludzki osoby działającej z upoważnienia, o której mowa w art. 29 RODO?
3. Czy przy określaniu wysokości odszkodowania za szkody niemajątkowe dozwolone względnie wymagane jest oparcie się na kryteriach określonych w art. 83 RODO, w szczególności w art. 83 ust. 2 i ust. 5 RODO?
4. Czy odszkodowanie należy ustalać dla każdego indywidualnego naruszenia czy też obejmuje się kilka – co najmniej kilka podobnych – naruszeń sankcją łącznego odszkodowania, które nie jest określane poprzez zsumowanie indywidualnych kwot, lecz jest oparte na własnej ocenie całościowej?

II.

2

[...] [zawieszenie postępowania do chwili wydania orzeczenia prejudycjalnego przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej]

Uzasadnienie

A. Przedmiot postępowania głównego

- 1 Powód, wykonujący w Niemczech na własny rachunek zawód adwokata, był klientem pozwanej, która prowadzi prawniczą bazę danych. Po tym, jak pozwana poinformowała powoda, w odpowiedzi na wniosek o udzielenie informacji, że dane powoda były wykorzystywane również do marketingu bezpośredniego, powód – pismem z dnia 6 listopada 2018 r. – wycofał udzieloną pozwanej zgodę na informowanie za pośrednictwem poczty elektronicznej lub telefonicznie o usługach badawczych, treściach i wydarzeniach, oraz wszelkie pozostałe zgody. Ponadto sprzeciwił się przetwarzaniu swoich danych osobowych w celach reklamowych (z wyjątkiem przetwarzania niezbędnego do przesyłania biuletynu [...]) [nazwa biuletynu], który nadal chce otrzymywać).
- 2 W styczniu 2019 r. powód otrzymał od pozwanej pocztą przesłaną na adres kancelarii, ale zaadresowaną do niego osobiście, dwa pisma reklamowe, każde z datą 18 stycznia 2019 r. W reakcji na to powód poinformował pozwaną pismem z dnia 18 kwietnia 2019 r., ponownie dołączając sprzeciw dotyczący reklamy z dnia 6 listopada 2018 r., że poprzez wygenerowanie pism reklamowych jego dane zostały przetworzone niezgodnie z prawem i wystąpił z roszczeniem o odszkodowanie na podstawie art. 82 ust. 1 RODO. W dniu 3 maja 2019 r. pozwana wysłała powodowi kolejne pismo reklamowe, w związku z czym powód ponownie zgłosił swój sprzeciw w piśmie z dnia 15 maja 2019 r., które zostało doręczone pozwanej przez komornika.
- 3 W każdym z wymienionych pism reklamowych był wdrukowany indywidualny dziesięciocyfrowy ciąg znaków, oznaczony przez pozwaną jako „osobisty kod testowy”, połączony z prośbą do adresata o wpisanie tego kodu na stronie internetowej pozwanej. W dniu 7 czerwca 2019 r. powód zlecił notariuszowi otwarcie strony internetowej wskazanej w piśmie reklamowym z dnia 3 maja 2019 r. i wprowadzenie osobistego kodu testowego, po czym pojawił się formularz zamówienia dla produktów pozwanej z informacjami dotyczącymi osoby powoda.
- 4 Powód uważa, że pozwana przetwarzała jego dane osobowe w sposób niezgodny z prawem i tym samym naruszyła jego prawo podstawowe z art. 8 karty praw podstawowych w taki sposób, że stracił on kontrolę nad własnymi danymi osobowymi. Pozwana jest więc zobowiązana na podstawie art. 82 ust. 1 RODO do naprawienia mu zarówno szkody majątkowej (kosztów komornika i notariusza), jak również szkody niemajątkowej, przy czym nie muszą być spełnione w tym względzie dodatkowe przesłanki (skutki lub poważny charakter naruszenia prawa).

- 5 Pozwana zaprzecza wszelkiej odpowiedzialności ze swojej strony, wskazując, że wdrożyła proces przetwarzania sprzeciwów dotyczących reklamy i że opóźnione uwzględnienie sprzeciwu dotyczącego reklamy wynikało z faktu, że pojedynczy pracownik zachował się niezgodnie z instrukcjami lub że po przekazaniu pism do wysyłki sprzeciw mógł zostać zrealizowany jedynie przy nieproporcjonalnie dużych kosztach.

Zdaniem pozwanej samo naruszenie obowiązku z art. 21 ust. 3 RODO nie stanowi szkody w rozumieniu art. 82 ust. 1 RODO.

B. Właściwe przepisy

I. Prawo Unii

Rozporządzenie 2016/679 – ogólne rozporządzenie o ochronie danych (RODO)

- 6 „Artykuł 82 Prawo do odszkodowania i odpowiedzialność

1. Każda osoba, która poniosła szkodę majątkową lub niemajątkową w wyniku naruszenia niniejszego rozporządzenia, ma prawo uzyskać od administratora lub podmiotu przetwarzającego odszkodowanie za poniesioną szkodę.

2. Każdy administrator uczestniczący w przetwarzaniu odpowiada za szkody spowodowane przetwarzaniem naruszającym niniejsze rozporządzenie. Podmiot przetwarzający odpowiada za szkody spowodowane przetwarzaniem wyłącznie, gdy nie dopełnił obowiązków, które niniejsze rozporządzenie nakłada bezpośrednio na podmioty przetwarzające, lub gdy działał poza zgodnymi z prawem instrukcjami administratora lub wbrew tym instrukcjom.

3. Administrator lub podmiot przetwarzający zostają zwolnieni z odpowiedzialności wynikającej z ust. 2, jeżeli udowodnią, że w żaden sposób nie ponoszą winy za zdarzenie, które doprowadziło do powstania szkody.

[...]

- 7 „Artykuł 83 Ogólne warunki nakładania administracyjnych kar pieniężnych

[...]

2. Administracyjne kary pieniężne nakłada się, zależnie od okoliczności każdego indywidualnego przypadku, oprócz lub zamiast środków, o których mowa w art. 58 ust. 2 lit. a)–h) oraz j). Decydując, czy nałożyć administracyjną karę pieniężną, oraz ustalając jej wysokość, zwraca się w każdym indywidualnym przypadku należyłą uwagę na:

- a) charakter, wagę i czas trwania naruszenia przy uwzględnieniu charakteru, zakresu lub celu danego przetwarzania, liczby poszkodowanych osób, których dane dotyczą, oraz rozmiaru poniesionej przez nie szkody;
- b) umyślny lub nieumyślny charakter naruszenia;
- c) działania podjęte przez administratora lub podmiot przetwarzający w celu zminimalizowania szkody poniesionej przez osoby, których dane dotyczą;
- d) stopień odpowiedzialności administratora lub podmiotu przetwarzającego z uwzględnieniem środków technicznych i organizacyjnych wdrożonych przez nich na mocy art. 25 i 32;
- e) wszelkie stosowne wcześniejsze naruszenia ze strony administratora lub podmiotu przetwarzającego;
- f) stopień współpracy z organem nadzorczym w celu usunięcia naruszenia oraz złagodzenia jego ewentualnych negatywnych skutków;
- g) kategorie danych osobowych, których dotyczyło naruszenie;
- h) sposób, w jaki organ nadzorczy dowiedział się o naruszeniu, w szczególności, czy i w jakim zakresie administrator lub podmiot przetwarzający zgłosili naruszenie;
- i) jeżeli wobec administratora lub podmiotu przetwarzającego, których sprawa dotyczy, zostały wcześniej zastosowane w tej samej sprawie środki, o których mowa w art. 58 ust. 2 – przestrzeganie tych środków;
- j) stosowanie zatwierdzonych kodeksów postępowania na mocy art. 40 lub zatwierdzonych mechanizmów certyfikacji na mocy art. 42; oraz
- k) wszelkie inne obciążające lub łagodzące czynniki mające zastosowanie do okoliczności sprawy, takie jak osiągnięte bezpośrednio lub pośrednio w związku z naruszeniem korzyści finansowe lub uniknięte straty.

3. Jeżeli administrator lub podmiot przetwarzający narusza umyślnie lub nieumyślnie w ramach tych samych lub powiązanych operacji przetwarzania kilka przepisów niniejszego rozporządzenia, całkowita wysokość administracyjnej kary pieniężnej nie przekracza wysokości kary za najpoważniejsze naruszenie.

[...]

5. Naruszenia przepisów dotyczących następujących kwestii podlegają zgodnie z ust. 2 administracyjnej karze pieniężnej w wysokości do 20 000 000 EUR, a w przypadku przedsiębiorstwa – w wysokości do 4% jego całkowitego rocznego światowego obrotu z poprzedniego roku obrotowego, przy czym zastosowanie ma kwota wyższa:

a) podstawowych zasad przetwarzania, w tym warunków zgody, o których to zasadach i warunkach mowa w art. 5, 6, 7 oraz 9;

b) praw osób, których dane dotyczą, o których mowa w art. 12–22;

[...]

8 „Motyw 85

Przy braku odpowiedniej i szybkiej reakcji naruszenie ochrony danych osobowych może skutkować powstaniem uszczerbku fizycznego, szkód majątkowych lub niemajątkowych u osób fizycznych, takich jak utrata kontroli nad własnymi danymi osobowymi lub ograniczenie praw, dyskryminacja, kradzież lub sfałszowanie tożsamości, strata finansowa, nieuprawnione odwrócenie pseudonimizacji, naruszenie dobrego imienia, naruszenie poufności danych osobowych chronionych tajemnicą zawodową lub wszelkie inne znaczne szkody gospodarcze lub społeczne. [...]

9 „Motyw 146

Za szkodę, którą dana osoba poniosła wskutek przetwarzania w sposób naruszający niniejsze rozporządzenie, powinno przysługiwać odszkodowanie od administratora lub podmiotu przetwarzającego. Administrator lub podmiot przetwarzający powinni jednak zostać zwolnieni z odpowiedzialności prawnej, jeżeli udowodnią, że szkoda w żadnym razie nie powstała z ich winy. Pojęcie szkody należy interpretować szeroko, w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, w sposób w pełni odzwierciedlający cele niniejszego rozporządzenia. Nie ma to wpływu na roszczenia z tytułu szkód wynikających z naruszenia innych przepisów prawa Unii lub prawa państwa członkowskiego. [...]

Osoby, których dane dotyczą, powinny uzyskać pełne i skuteczne odszkodowanie za poniesione szkody. [...]

II. Prawo niemieckie

Kodeks cywilny (BGB)

10 „Paragraf 823 Obowiązek naprawienia szkody

(1) Kto z winy umyślnej albo nieumyślnej bezprawnie narusza prawo do życia, nietykalność cielesną, zdrowie, wolność, własność lub jakiegokolwiek inne prawo drugiej osoby, zobowiązany jest do naprawienia wynikłej stąd szkody.

(2) Ten sam obowiązek dotyczy tego, kto narusza ustawę mającą na celu ochronę drugiej osoby. Jeżeli zgodnie z treścią ustawy jej naruszenie jest możliwe również bez winy, obowiązek naprawienia szkody występuje tylko w przypadku winy”.

6

11 „Paragraf 253 Szkoda niemajątkowa

(1) Z tytułu szkody, która nie jest szkodą majątkową, można żądać odszkodowania pieniężnego tylko w przypadkach określonych w ustawie.

(2) Jeżeli z powodu naruszenia nietykalności ciała, zdrowia, wolności lub naruszenia prawa do określenia własnej tożsamości płciowej ma zostać naprawiona szkoda, można również żądać słusznego odszkodowania z tytułu szkody, która nie jest szkodą majątkową”.

C. Wątpliwości interpretacyjne

I. Pierwsze pytanie prejudycjalne

- 12 Artykuł 82 ust. 1 RODO wymienia szkodę majątkową lub niemajątkową oraz kauzalny związek między naruszeniem i szkodą jako przesłanki roszczenia o odszkodowanie w związku naruszeniem rozporządzenia.

Powód opiera swoje prawo wyłącznie na okoliczności, że jego dane zostały przetworzone bez uwzględnienia jego sprzeciwu, wskutek czego zostało naruszone jego prawo do kontroli nad własnymi danymi osobowymi, które jest gwarantowane przez art. 8 karty praw podstawowych i uściślone przez RODO.

- 13 W tym kontekście pojawia się na wstępie pytanie, czy naruszenie RODO może uzasadniać szkodę bez naruszenia innych praw w ramach sytuacji prawnej. Mogłoby tak być w przypadku, gdy naruszony przepis RODO przyznaje osobie, której dane dotyczą, prawo podmiotowe. Jeżeli naruszenie rozporządzenia – na przykład samo niezgodne z prawem przetwarzanie danych zgodnie z art. 6 ust. 1 lub nieuwzględnienie sprzeciwu zgodnie z art. 21 ust. 3 - i wystąpienie szkody mogłoby się zbiegać, nie byłyby wymagane dalsze ustalenia w przedmiocie tego, czy została naruszona inne prawo w ramach sytuacji prawnej.

- 14 Ponadto należy wyjaśnić, czy każde naruszenie prawa w ramach podlegającej ochronie sytuacji prawnej jest wystarczające do uzasadnienia roszczenia o naprawienie szkody.

Zgodnie z prawem niemieckim roszczenia o naprawienie szkód niemajątkowych z tytułu naruszeń danych osobowych były dopuszczalne już przed wejściem w życie RODO. Naruszenia objętych ochroną danych osobowych mogą bowiem stanowić naruszenie dóbr osobistych, które może uzasadniać roszczenia odszkodowawcze na podstawie § 823 ust. 1, § 253 BGB lub art. 8 EKPC. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem naruszenie podlegającego ochronie dobra osobistego może jednak prowadzić do roszczenia o odszkodowania pieniężnego tylko w przypadku, gdy chodzi o poważną ingerencję, a naruszenia nie można zadowalająco zrekomensować w inny sposób (wyrok niemieckiego Trybunału Federalnego: z dnia 14 listopada 2017 r., VI ZR 534/15; z dnia 17 grudnia 2013 r.,

VI ZR 211/12); nie widać wątpliwości konstytucyjnych w tym zakresie (postanowienie niemieckiego Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 kwietnia 2017 r., 1 BvR 2194/15).

- 15 Sporne wydaje się kwestia, czy odpowiednie ograniczenia dotyczą również prawa do naprawienia szkody niemajątkowej, o którym mowa w art. 82 ust. 1 RODO.

W świetle motywu 146 zdanie trzecie i zdanie szóste można by uznać, że pojęcie szkody w rozumieniu art. 82 ust. 1 RODO powinno być interpretowane szeroko, zwłaszcza że w motywie 85 utrata kontroli nad danymi osobowymi jest wyraźnie wymieniona jako szkoda.

Z drugiej strony w motywie 85 uwzględniane są „znaczne szkody gospodarcze lub społeczne”, co mogłoby wskazywać na to, że w każdym razie drobne szkody powinny być wyłączone z odszkodowania.

II. Drugie pytanie prejudycjalne

- 16 Zgodnie z brzmieniem art. 82 ust. 1 RODO prawo do odszkodowania nie jest związane z winą administratora lub podmiotu przetwarzającego, w związku z czym można by uznać, że winę domniemywa się również mając na względzie art. 82 ust. 3 RODO, zgodnie z którym administrator zostaje zwolniony z odpowiedzialności, jeżeli wykáže, że w żaden sposób nie ponosi winy za zdarzenie, które doprowadziło do powstania szkody.
- 17 Z rzezonego przepisu nie wynika, jakie konkretne wymagania należy stawiać temu dowodowi, w szczególności kwestią otwartą pozostaje ta, czy „winę” należy rozumieć w znaczeniu winy umyślnej czy nieumyślnej i jakie znaczenie ma sformułowanie „w żaden sposób”.
- 18 W tym kontekście znaczenia nabiera kwestia, czy odpowiedzialność administratora odpada już z tego względu, że powołuje się on na zaniechanie pracownika – tutaj zaniechanie ujęcia w systemie sprzeciwu dotyczącego reklamy wbrew wyraźnemu poleceniu. Taka wykładnia art. 82 ust. 3 RODO mogłaby jednak prowadzić do znacznego ograniczenia roszczenia z art. 82 ust. 1 RODO, gdyby administrator mógł uchylić się od swojej odpowiedzialności przez ogólne powołanie się na uchybienia pracownika. Przesłanka „w żaden sposób” mogłaby być interpretowana jako korekta w tym względzie, nie pozwala jednak stwierdzić, jakie wymagania należy spełnić w tym zakresie.

III. Trzecie pytanie prejudycjalne

- 19 To pytanie zmierza do ustalenia, według jakich kryteriów można określać zakres należnego odszkodowania, w szczególności czy RODO przewiduje jednolite kryteria czy też wysokość odszkodowania określają przepisy prawa krajowego.

- 20 Prawdą jest, że przedmiotem art. 83 RODO jest nakładanie administracyjnych kar pieniężnych, niemniej jednak określone tam kryteria wymiaru kary wydają się odpowiednie i efektywne również dla ustalenia wysokości odszkodowania pieniężnego za szkody niemajątkowe. Ponadto jednolita wykładnia tych kryteriów we wszystkich państwach członkowskich uwzględniałaby wymóg skutecznego odszkodowania (motyw 146). Pytanie prejudycjalne ma w tym względzie szczególne znaczenie, ponieważ art. 83 ust. 5 RODO przewiduje dla niektórych naruszeń (w szczególności art. 6 i art. 21 RODO) w przypadku przedsiębiorstwa roczny obrót jako podstawę obliczenia wysokości [kary].

IV. Czwarte pytanie prejudycjalne

- 21 W postępowaniu głównym przetwarzanie danych w celu reklamy bezpośredniej miało miejsce kilkakrotnie, mimo że wcześniej był już wielokrotnie wyrażany sprzeciw dotyczący reklamy.
- 22 W tym kontekście pojawia się pytanie, czy każde z poszczególnych naruszeń RODO powinno być traktowane i karane odrębnie, czy też – przynajmniej w przypadku kilku podobnych naruszeń – należy ustalić łączne odszkodowanie. Z tym wiąże się pytanie, czy w odniesieniu do łącznego odszkodowania, które ma zostać ustalone, należy brać pod uwagę indywidualne kwoty za każde naruszenie, które następnie zostaną uwzględnione w łącznej kwocie – ale nie przez zsumowanie indywidualnych kwot – czy też łączne odszkodowanie powinno być ustalane na podstawie własnej oceny całościowej.

V. Wniosek prejudycjalny

- 23 Roszczenie o odszkodowanie na podstawie art. 82 ust. 1 RODO nie zostało dotychczas wyczerpująco wyjaśnione w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, poszczególnych przesłanek nie można określić również bezpośrednio z RODO, w szczególności nie można wywieść bezpośrednio z RODO kryterium braku poważnego charakteru, w związku z czym pytanie prejudycjalne w celu wyjaśnienia przedstawionych wyżej kwestii wydaje się konieczne (zob. postanowienie niemieckiego Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 stycznia 2021 r., 1 BvR 2853/19).
- 24 Postanowieniem z dnia 15 kwietnia 2021 r. [...] [sygnatura akt] Österreichischer Oberster Gerichtshof (austriacki najwyższy trybunał federalny) skierował już do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczący art. 82 RODO. Wniosek ten nie stoi na przeszkodzie niniejszemu wnioskowi, zwłaszcza że pytania prejudycjalne jedynie częściowo dotyczą tej samej tematyki.

[...] [Podpis]